

PODSTAWOWE ZASADY STANDARYZACJI NAZW OBIEKTÓW FIZJOGRAFICZNYCH W POLSCE

CZ. I

Słowa tematyczne: polityka językowa, polityka nazewnicza, standaryzacja nazw geograficznych, zasady standaryzacji

1.

Przedstawione w artykule uwagi o zasadach standaryzacji nazw obiektów fizjograficznych w Polsce wiążą się z ustawowymi zadaniami ustalenia tych nazw przez Komisję Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych (KNMiOF). Według ustawy z dn. 29 sierpnia 2003 roku o urzędowych nazwach miejscowości i obiektów fizjograficznych wykaz urzędowych nazw miejscowości powinien być opublikowany w ciągu 5 lat, zaś wykaz urzędowych nazw obiektów fizjograficznych w ciągu 10 lat, przy czym oba wykazy należy cyklicznie aktualizować. O ile zadanie opublikowania wykazu nazw miejscowości udało się wykonać, to nazwy obiektów fizjograficznych nadal są w trakcie opracowywania. Dotychczas wstępnie zestandaryzowano nazwy obiektów fizjograficznych tylko z części województw. W latach 2014–2016 były to województwa: lubuskie, mazowieckie, lubelskie, warmińsko-mazurskie, dolnośląskie i kujawsko-pomorskie. Od 2017 roku KNMiOF w nowym składzie kontynuowała tę pracę, opracowując materiały z województw: łódzkiego, opolskiego i podlaskiego. Jednocześnie Komisja ponownie przegląda wykazy standaryzowane w latach 2014–2016 i kieruje do wyjaśnienia w gminach lub w zasobach PRNG nazwy budzące wątpliwości. Na tym etapie prac należałoby także przyjrzeć się kryteriom poprawności językowej i sprawdzić, na ile konsekwentnie zostały one zastosowane w opracowanym materiale.

Problemy standaryzacyjne, z którymi zetknęłam się w ubiegłych latach na posiedzeniach KNMiOF, z pewnością wystąpią także podczas prac nad nazwami obiektów fizjograficznych z pozostałych województw. Chciałabym się podzielić

swoimi spostrzeżeniami i uwagami na temat dotychczas stosowanych procedur, zasad i zaleceń. Dodam, że w historii KNMiOF pewne zasady ustalania nazw oraz kryteria poprawnościowe zmieniały się lub ulegały modyfikacji.

2.

Zacznę od ogólnych uwag o polityce językowej państwa, jako że jednym z jej narzędzi jest standaryzacja nazw geograficznych¹. Definicja *polityki językowej* zależy od tego, w jakim pojęciowym systemie specjalistycznym się to pojęcie sytuuje: politologicznym, socjolingwistycznym, onomastycznym itd. Władysław Lubaś, inicjator badań socjolingwistycznych w Polsce, pisał: „Każda polityka odbywa się w dwóch etapach: 1. jako projekcja programu działania (program polityczny); 2. jako wcielanie w życie tego programu, czyli właściwe działanie” (Lubaś, 2009, s. 32). Podkreślał też, że w realizacji polityki pierwszorzędną rolę odgrywa państwo za pomocą narzędzi prawnych (odpowiednich ustaw, zwłaszcza konstytucji). Rolę państwa wyeksponowano również w definicji podanej przez Wikipedię: „Polityka językowa — zbiór zasad i założeń przyjęty przez władze danego państwa w stosunku do języka lub języków obowiązujących bądź używanych na jego terenie. (...) Według innej, bardziej ogólnej definicji, polityka językowa jest to ogół środków stosowanych przez państwo, które służą docelowej regulacji procesów językowych”². Najpełniejszy zestaw składowych pojęcia *polityka językowa* przedstawił Stanisław Gajda: okoliczności, w jakich prowadzi się politykę językową; kto ją prowadzi (podmioty polityki, wykonawcy); po co, w jakim celu (cele, ideały); co jest jej przedmiotem; jakimi środkami się ją prowadzi; jak się ją prowadzi (Gajda, 1999, s. 38). Podobne spostrzeżenia poczynił wcześniej Janusz Rieger; kierując się doświadczeniami onomasty i członka komisji standaryzacyjnej wymienił tylko trzy składowe: „Przez politykę językową trzeba rozumieć zarówno działania zmierzające do osiągnięcia jakichś efektów w zakresie języka (jego kultury czy rozwoju), jak też powstrzymanie się od takich działań. Do prowadzenia polityki językowej niezbędne jest uwzględnienie m.in. następujących czynników: (1) określenie, czemu ma ona służyć, (2) dobre rozeznanie uwarunkowań językowych i pozajęzykowych w interesującym nas zakresie z uwzględnieniem historii języka, (3) wskazanie gremiów kompetentnych do ustalenia i kształtowania polityki językowej” (Rieger, 1989, s. 21).

¹ Wykorzystuję tu swój artykuł „Polityka nazewnicza a polityka językowa w Polsce”, *Komunikacja Specjalistyczna*, 13/2017, s. 35–60.

² http://pl.wikipedia.org/wiki/Polityka_językowa (dostęp: 5 VII 2017).

Częścią polityki językowej państwa jest polityka nazewnicza, rozumiana jako polityka językowa ukierunkowana na nazwy własne. Polityka nazewnicza państwa w sferze działań jest realizowana między innymi przez standaryzację nazw geograficznych prowadzoną przez uprawnione organa nazewniczne.

Od 1989 r. najważniejsze ogólne cele polskiej polityki językowej nie uległy zmianie: zapewnienie językowi polskiemu statusu pierwszego języka w Polsce i warunków jego funkcjonowania we wszystkich dziedzinach życia społecznego, a także odpowiedniego prawnego statusu w kraju i za granicą; zapewnienie w kraju warunków zachowania i rozwoju języków mniejszości narodowych i etnicznych; budowanie polskiej językowej społeczności narodowo-państwowej (obejmującej mniejszości etniczne i narodowe), zdolnej do zgodnego współżycia i rozwoju (Pisarek, 2011). Cele te mają umocowanie w Konstytucji RP³: „W Rzeczypospolitej Polskiej językiem urzędowym jest język polski. Przepis ten nie narusza praw mniejszości narodowych wynikających z ratyfikowanych umów międzynarodowych” [art. 27]. Polityka nazewnicza państwa wyrażona została również w ustawie o języku polskim z dn. 7 października 1999 roku (ze zmianami z dn. 11 kwietnia 2003 i 2 kwietnia 2004 r.). Trzecim ważnym aktem prawnym odnoszącym się do polityki nazewnicznej jest ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym z dn. 6 stycznia 2005 r. (DzU nr 17, poz. 141).

Cele szczegółowe polskiej polityki nazewnicznej ukierunkowanej na toponimie określają różne akty prawne, przede wszystkim ustawa z 29 sierpnia 2003 roku o urzędowych nazwach miejscowości i obiektów fizjograficznych. W ustawie tej określono obiekty, dla których ustalane są urzędowe nazwy, ogólne zasady i tryb ustalania, dokonywania zmian i znoszenia urzędowych nazw miejscowości, ich części oraz urzędowych nazw obiektów fizjograficznych. Osobne ustawy regulują zasady ustalania nazw jednostek administracyjnych: nazwy województw podano w ustawie z dn. 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu trójstopniowego podziału terytorialnego państwa (w załączniku do tej ustawy wymieniono nazwy gmin), zaś nazwy powiatów zawiera ustawa z dn. 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym. Nadawanie nazw ulicom pozostaje w gestii samorządu.

W imię integralności całej wspólnoty i sprawnego działania państwo ma obowiązek dbać o szerzenie właściwych, jednoznacznych, poprawnych nazw geograficznych, powinno również stać na straży ich niezmienności, przynajmniej w dłuższych przedziałach czasowych. Założonym skutkiem tak zakreślonych

³ Akty prawne są wyrazem polityki językowej państwa w sferze makro, podczas gdy działalność standaryzacyjna, publikacje (będące owocem tej działalności) i komunikacja ze społeczeństwem sytuują się w sferze mikro (por. Czerwiński, 2005, s. 37).

działań politycznojęzykowych powinno być opracowanie nazewnictwa w poprawnym języku polskim, efektywnego pragmatycznie, zakorzenionego w tradycji. Podobne wymagania stawia się nazewnictwu w językach mniejszościowych w Polsce.

Powszechnie uznaje się, że polityka językowa ma służyć „z jednej strony cieszącej się pełnią praw obywatelskich jednostce i lokalnym wspólnotom komunikatywnym, z drugiej ma zapewniać harmonijny rozwój komunikacji językowej większych społeczności regionów i całego narodu” (Rieger, 1989, s. 21). W rezultacie właściwie prowadzonej polityki językowej powinno się osiągnąć optymalny przebieg procesu komunikacji w każdej wspólnocie komunikatywnej.

3.

W optymalnym procesie komunikacji pożądanę i uznawaną powszechnie dobrą to: komunikacja w języku ojczystym, dziedzictwo przeszłości (poszanowanie tradycji) oraz poprawność językowa (zgodność z normą)⁴. W przypadku standaryzacji nazw geograficznych oznacza to, że konieczne jest wartościowanie, ocena i zalecenie przez odpowiednie gremia dla potencjalnych użytkowników, która z możliwych form jest najwłaściwsza. Kazimierz Rymut zwięźle ujął zadania organów nazewnictwa pisząc: „Podstawowym celem ustalania nazw geograficznych jest zapewnienie nazwom jednoznaczności i poprawnej, zgodnej z normami danego języka formy językowej” (Rymut, 1989, s. 36). Jednoznaczność zapewniana jest obecnie przez podanie współrzędnych geograficznych dla danego obiektu⁵, głębszej refleksji i omówienia wymaga natomiast myśl o „poprawnej, zgodnej z normami danego języka formie językowej”⁶.

Podczas procedowania, szczególnie w przypadku nazewnictwa na pograniczach językowych, pojawiają się problemy związane z wymienionymi wyżej wartościami: nazwa polska czy mniejszościowa, tradycyjna czy zmodyfikowana, poprawna według normy ogólnopolskiej czy raczej regionalnej lub wręcz lokalnej? Czy ochrona języka polskiego wymaga polonizacji nazewnictwa mniejszościowego? Czy w imię sprawnej komunikacji pozostawić nazewnictwo w wersji gwarowej? Tych szczegółowych kwestii nie rozstrzygają wspomniane

⁴ Warto dodać, że podobne kryteria obowiązują przy opracowywaniu terminów, por. PN-ISO 704:2012P „Działalność terminologiczna — Zasady i metody”. Zob. też niżej s. 125–126.

⁵ Sposób zapisu (np. *Próchnik* i *Pruchnik*, *Prandocin* i *Prądocin*) oraz końcówka dopełniacza (np. *Brodacze*, *-ców* lub *Brodacze*, *-czy*) również mogą służyć do wyróżnienia danej nazwy spośród innych podobnych.

⁶ Wiele celnych spostrzeżeń na ten temat zawiera rozprawa doktorska W. Włoskovicza „Uzus toponimiczny. Zarys problematyki teoretycznej (na podstawie polskiej toponimii Huculszczyzny)” (w druku).

wyżej akty prawne. Muszą je natomiast uwzględniać w swojej działalności komisje standaryzujące nazwy geograficzne.

W Polsce działają dwa takie organa nazewnicze: Komisja Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych (standaryzuje nazwy obiektów geograficznych w kraju) oraz Komisja Standaryzacji Nazw Geograficznych poza Granicami Rzeczypospolitej Polskiej (zajmuje się nazwami obiektów za granicą). W polskiej praktyce standaryzacyjnej wyróżnia się następujące kategorie nazw: urzędowe, zestandaryzowane, niestandaryzowane, dodatkowe, historyczne. *Nazwa urzędowa* jest „ustalona i opublikowana przez właściwy organ administracji publicznej do obowiązkowego używania w stosunkach publicznych (...), zestandaryzowana — ustalona do powszechnego użycia przez uprawniony organ nazewniczy (...), niestandaryzowana — która nie została ustalona i opublikowana przez właściwy organ administracji publicznej, pozyskana z map topograficznych i innych wykazów nazewniczych (...), dodatkowa — wprowadzona na podstawie rejestru gmin, na których obszarze używane są nazwy w języku mniejszości (...), historyczna — rozumiana jako nazwa urzędowa, dodatkowa lub zestandaryzowana, która została zniesiona i zmieniona na inną nazwę” (Kacprzak, Zieliński, 2017, s. 87).

W praktycznym procedowaniu i wskazywaniu najwłaściwszych form toponimów dużą rolę odgrywa dotychczasowa tradycja. Kryteria, którymi kierowała się Komisja w swoich dotychczasowych pracach, to: zgodność brzmienia i pisowni nazwy z zasadami polskiego języka ogólnego, etymologia nazwy, zapisy historyczne, tradycja używania nazwy w lokalnej wspólnocie, częstość występowania na mapach i w innych współczesnych opracowaniach (por. np. Rymut, 1993; Cieślukowa, Wolnicz-Pawłowska, 2006). Wymienione kryteria są owocem wieloletnich doświadczeń kolejnych zespołów ekspertów, pracujących w Komisji. Warto przypomnieć, że pierwsza polska komisja o charakterze organu nazewniczego zaczęła działać w 1934 r. przy Ministrze Spraw Wewnętrznych⁷, jednak już wcześniej na początku lat dwudziestych XX w. dla celów statystycznych (spis ludności) opracowano „Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej”. Zasady ustalania brzmienia i pisowni nazw miejscowości w tym opracowaniu przedstawił Rajmund Buławski na łamach „Wiadomości Służby Geograficznej” (Buławski, 1930)⁸.

⁷ Decyzję o utworzeniu „Komisji dla opracowania wniosków w sprawie ustalenia nomenklatury miejscowości w Polsce” podjęto w uchwale Rady Ministrów z dnia 31 maja 1929 r., zamieszczając tam także „Regulamin” tejże Komisji, por. *Wiadomości Służby Geograficznej* 1929, nr 3 i 4, s. 130–131.

⁸ Zob. niżej. Warto podkreślić, że członkowie zespołu opracowującego zasady merytoryczne i redakcyjne „Skorowidza” nie odwoływali się do jakichś aktów prawnych, ale kierowali doświadczeniem i zdrowym rozsądkiem.

Kryterium zgodności brzmienia i pisowni nazwy z zasadami polskiego języka ogólnego wynika z zapisu w Konstytucji: „W Rzeczypospolitej Polskiej językiem urzędowym jest język polski”. Zatem wykazy urzędowych nazw geograficznych muszą zawierać nazwy w języku polskim. Podobne zasady stosuje wiele innych krajów, wskazując w swoich konstytucjach język lub języki urzędowe. Według tej zasady spolonizowano nazwy miejscowości po odzyskaniu przez Polskę niepodległości po I wojnie światowej oraz po zmianach granic po II wojnie światowej⁹. Polonizacja ta miała różne oblicza: adaptacje form obcych — ale tradycyjnie używanych — do polskiej fonetyki i fleksji, tłumaczenie form obcych (np. *Zielona Góra* z niem. *Grünberg*) lub tzw. chrzty na ziemiach zachodnich i północnych, czyli nadawanie od nowa nazw polskich w miejsce obcych niemieckich. O problemach z nazewnictwem obcym i zasadach polonizacji (dodajmy: bardzo bliskich zasadom współczesnym) w dawnym zaborze rosyjskim tak pisał R. Buławski: „W województwach wschodnich (...) na różnorodność form w nazwach miejscowości wpływały jeszcze czynniki etnograficzne i polityczne. Dla wielu miejscowości posiadano tu jednocześnie formę polską, białoruską lub rusińską¹⁰ i rosyjską, a nieraz także formę zupełnie zniekształconą, wykazującą wpływy dwóch lub trzech języków. Przykłady: (...) *Czarnoplesy* — *Czornoplesy* — *Czernoplesy*, *Kręglica* — *Kruhlica* — *Kruglica* (...). Przy wyborze najwłaściwszej odmiany kierowano się zasadą przywrócenia dawnych nazw miejscowości polskich, białoruskich wzgl. małoruskich¹¹, usuwając wszędzie skażenia, powstałe wskutek wpływów rosyjskich. Na terenach etnograficznych białoruskich i rusińskich ustalano przytem nazwy miejscowe białoruskie lub małoruskie w tych tylko wypadkach w brzmieniu polskim, jeśli przemawiały za tem względy historyczne lub też, o ile udało się stwierdzić, że właśnie forma polska jest obecnie w powszechnym użyciu” (Buławski, 1930, s. 129–130).

Pod koniec lat siedemdziesiątych XX w. w związku z przygotowaniem najobszerniejszego do tego czasu urzędowego wykazu nazw miejscowości i ich części komisja nazewnicza uściśliła zasady standaryzacji nazw geograficznych w Polsce w odniesieniu do zapisów gwarowych i innosłowiańskich. Według jej przewodniczącego, prof. K. Rymuta, nazwom nadaje się współczesną wymowę, ale należy uwzględnić zapisy historyczne; nazwom zapisanym w formie gwarowej nadaje się postać fonetyczną zbliżoną do języka ogólnopolskiego, pozba-

⁹ Por. np. Buławski, 1930; Rospond, 1951. Ustalaniem nazw miejscowości zajmowały się komisje nazewniczne, umocowane w urzędach centralnych o zmieniających się nazwach, ale zawsze takich, w których gestii pozostawały sprawy administracji. Nazwy komisji też się zresztą kilkakrotnie zmieniały.

¹⁰ Tj. ukraińską.

¹¹ Tj. ukraińskich.

wiając je takich cech gwarowych, jak mazurzenie, labializacja itp.¹²; z zasady nie modyfikuje się struktury słowotwórczej i nie zmienia końcówek fleksyjnych; jeśli nazwa ma innosłowiańskie brzmienie, dostosowuje się grafikę do polskich zasad ortograficznych; człony dyferencyjne typu *Nowy*, *Stary* stawia się zawsze przed członem utożsamiającym (Rymut, 1989). Wydaje się, że pod przewodnictwem prof. Aleksandry Cieślikowej (która zastąpiła na tej funkcji prof. K. Rymuta) Komisja kierowała się w swoich rozstrzygnięciach większą otwartością na formy lokalne: gwarowe oraz mniejszościowe. Znacznie częściej także uwzględniano uzus społeczny, rzadziej natomiast dążono do ujednoczenia podobnych form w obrębie całego zasobu polskich toponimów.

4.

Standaryzacja jako urzędowa czynność uprawnionych organów przez stulecia związana była z administrowaniem, handlem i gospodarką. Częściej stosowano termin *normalizacja*, co znalazło wyraz m.in. w nazwie Polskiego Komitetu Normalizacyjnego oraz ustawie z dnia 12 września 2002 roku o normalizacji (DzU z 2002 r. nr 169 oraz późniejsze zmiany). W rozdziale pierwszym w artykule drugim tej ustawy stwierdzono, że przez *normalizację* „rozumie się (...) działalność zmierzająca do uzyskania optymalnego, w danych okolicznościach, stopnia uporządkowania w określonym zakresie, poprzez ustalanie postanowień przeznaczonych do powszechnego i wielokrotnego stosowania, dotyczących istniejących lub mogących wystąpić problemów”. Taką działalnością jest zarówno urzędowe porządkowanie nazewnictwa geograficznego, jak i opracowywanie specjalistycznych systemów terminologicznych. Charakterystyczne, że oba te zbiory leksykalne opracowywane są współcześnie (zarówno w poszczególnych krajach, jak i we współpracy międzynarodowej) z zastosowaniem podobnych zasad postępowania normalizacyjnego. Osiągnięcia terminoznawstwa skłaniają do wykorzystania aparatu pojęciowego, wypracowanego na gruncie tej dziedziny (por. np. Grucza, 1991; Karpiński, 2008). Z punktu widzenia standaryzacji nazw geograficznych interesujące są następujące wskazówki terminologów, co do tworzenia i zatwierdzania terminów:

- *zasada rodzimości* — podstawą nazw powinien być język rodzimy;
- *zasada poprawności* — nazwa ma być zgodna z wymaganiami poprawności językowej;

¹² Już za czasów przewodniczenia prof. K. Rymuta w Komisji złagodzone jednak tę zasadę, pozostawiając pewne osobliwości regionalne, np. *ó* w formancie *-ówiec* — *Bukówiec*; cechy gwarowe w polskim nazewnictwie urzędowym wskazywał zresztą sam profesor, np. Rymut 1993.

- zasada **jednorodności** — nazwa powinna być utworzona w całości albo ze źródłosłów rodzimych, albo obcych (czyli należy unikać form hybrydalnych);
- zasada **jednomianowości** — dane pojęcie powinno mieć tylko jedną nazwę;
- zasada **systemowości** — nazwa powinna mieć ściśle ustalone relacje w danym zbiorze (systemie) terminologicznym;
- zasada **jednolitości** — nazwa powinna zawierać źródłosłów wspólny grupie pojęć pokrewnych;
- zasada **powszechności** — nie powinno się zmieniać nazw, które już się rozpowszechniły;
- zasada **reproduktywności** — nazwa powinna umożliwiać tworzenie form pochodnych;
- zasada **operatywności** — nazwa powinna być krótka i łatwa do wymawiania i nie nastęczać trudności w zestawieniu z innymi wyrazami;
- zasada **emocjonalności** — nazwa nie powinna wzbudzać sprzeciwów uczuciowych (por. np. Wolnicz-Pawłowska, Górnicz, 2018).

W procesie standaryzacji nazw geograficznych stosuje się od dawna kilka z tych zasad, przy czym obiektem operacji są nie pojęcia i terminy, ale pojęcia i odpowiadające im nazwy własne. Wskazałabym tu m.in. zasadę poprawności, powszechności (kryterium uzualne), jednomianowości (każda miejscowość w Polsce ma tylko jedną nazwę urzędową¹³), operatywności czy emocjonalności. Zasady rodzimości dotrzymuje się wszędzie tam, gdzie w nazwach obocznych występuje co najmniej jedna forma polska — jest ona wówczas preferowana. Nie można jednak rozumieć tej zasady jako bezwzględnego nakazu polonizowania nazw o obcym źródłosłowie, podobnie jak nie polonizuje się bardzo wielu terminów specjalistycznych. Nie do uniknięcia w polskich wykazach urzędowych nazw geograficznych są hybrydy nazewnicze, kłójące się z zasadą jednorodności, ale dobrze ugruntowane w uzusie. Zasadę jednorodności staramy się jednak stosować przy standaryzacji nazw geograficznych poza granicami kraju, podobnie jak zasadę reproduktywności.

Zasada systemowości i jednolitości w odniesieniu do toponimii wiąże się z metodologią strukturalistyczną w językoznawstwie i zastosowaniem pojęcia systemu językowego do zbioru nazw własnych. Pojęcie systemu nazewniczego ma zastosowanie zarówno w kategoriach proprialnych (np. system ojkoniczny, system hydronimiczny), jak i w nazewnictwie danego obszaru (np. nazwy

¹³ Nie dotyczy to wszystkich nazw urzędowych obiektów geograficznych, bo np. w nazwach zagranicznych alonimy są dopuszczalne.

geograficzne Poznania). Onomastyka wypracowała szereg narzędzi analitycznych do badań różnych systemów nazewniczych i metody takie są wykorzystywane także w procesie standaryzacji. Zamiast o zasadzie jednolitości lepiej byłoby mówić o zasadzie spójności nazewniczej, np. w danym mikrosystemie gminy czy regionu. Praktycznym wyrazem tej zasady jest np. dostosowywanie nazw niestandardizowanych do istniejących nazw urzędowych; często jest to ujednoczenie pisowni nazw obiektów fizjograficznych z urzędowymi nazwami istniejących tam wsi.

Czym innym jest natomiast zasada systemowości językowej, odwołującej się do pojęcia systemu językowego. Ujęcie systemowe przejawia się w traktowaniu ogółu nazw własnych (zarówno geograficznych, jak osobowych) w danym języku jako całości połączonej wzajemnym powiązaniem. Ułatwia to objaśnianie nazw, sprzyja także wprowadzaniu jednolitych reguł nazewniczych dla obszaru całego kraju. Jako przykład podam cytowane wyżej stanowisko zawsze przed członem utożsamiającym” (Komisji z lat 80. XX wieku: „Człony dyferencyjne typu Nowy-Stary stawiamy Rymut 1989). Taki szyk członów zstandardyzowano i opublikowano w „Wykazie urzędowych nazw miejscowości” z 1980 r. Mieszkańcy wielu miejscowości nie pogodzili się z takim ujednoczeniem, występując z wnioskami do Komisji o przywrócenie szyku typu *Dąbrówka Stara* w miejsce narzuconej odgórnie formy *Stara Dąbrówka*. Obecnie Komisja stoi na stanowisku, że należy bardzo ostrożnie wprowadzać w całym zbiorze toponimów ujednoczenia językowe ze względu na zróżnicowanie regionalne, dobrze utrwalone w praktyce nazewniczej. Zasada systemowości językowej jest często wykorzystywana przy ustalaniu wzorców odmiany (forma dopełniacza) i derywacji słowotwórczej (przymiotniki odmiejskowe, nazwy mieszkańców itp.).

5.

Standaryzacja nazewnictwa geograficznego niesie z sobą konieczność refleksji teoretycznej nad zasadami i trybem postępowania. Blisko sto lat doświadczeń w tym zakresie daje bogaty materiał do przemyśleń i sformułowania wniosków, poprawiających jakość prac nad ustalaniem urzędowych nazw geograficznych i sprecyzowaniem wytycznych. Warto przy takich rozważaniach wykorzystać zdobycze różnych dziedzin wiedzy, nie tylko onomastyki, historii czy geografii, ale także np. normatywistyki czy terminoznawstwa.

W pierwszej części artykułu poruszono najbardziej ogólne zagadnienia związane z pytaniem, czym w postępowaniu standaryzacyjnym jest „poprawna, zgodna z normami danego języka forma językowa” ustalonej nazwy. Powyższe rozważania wymagają rozwinięcia i przedstawienia szczegółowych problemów,

z którymi stykają się członkowie komisji nazewniczych; stanie się to tematem drugiej części opracowania.

LITERATURA

- Buławski, R. (1930). Metoda opracowania wykazu osiedli zawartego w „Skorowidzu miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej” [The Method of the Drawing up of the Settlement Register Included in the “Index of Localities of the Republic of Poland”]. *Wiadomości Służby Geograficznej*, II, s. 124–140.
- Cieślakowa, A., Wolnicz-Pawłowska, E. (2006). Przedmowa [Preface]. W: *Nazewnictwo geograficzne Polski. T. I. Hydronimy. Cz. 1. Wody płynące, źródła, wodospady* [Geographical Names of Poland. Vol. 1. Hydronyms. Part 1. Flowing Waters, Springs, Waterfalls] (s. VII–XIV). Warszawa: Główny Urząd Geodezji i Kartografii.
- Gajda, S. (1999). Program polskiej polityki językowej [Programme for the Polish Language Policy]. W: J. Mazur (red.). *Polska polityka językowa na przełomie tysiącleci* [Polish Language Policy at the Turn of the Millennium] (s. 37–46). Lublin: Wyd. UMCS.
- Grucza, F. (red.) (1991). *Teoretyczne podstawy terminologii* [Theoretical Foundations of Terminology]. Wrocław: Ossolineum.
- Kacprzak, J., Zieliński, J. (2017). Problematyka standaryzacji i wizualizacji danych Państwowego Rejestru Nazw Geograficznych (PRNG) [Standardization and Visualization of Data in the National Register of Geographical Names (NRGN)]. *Polish Cartographical Review. Supplement w języku polskim*, t. 2, nr 1, s. 85–92.
- Karpiński, Ł. (2008). *Zarys leksykografii terminologicznej* [An Outline of Terminological Lexicography]. Warszawa: Katedra Języków Specjalistycznych, Uniwersytet Warszawski.
- Lubaś, W. (2009). *Polityka językowa* [Language Policy], seria „Komparacja współczesnych języków słowiańskich” [series: Comparison of Modern Slavic Languages] nr 4, Opole.
- Pisarek, W. (2011). *Polityka językowa Rzeczypospolitej Polskiej, państwa członkowskiego Unii Europejskiej* [Language Policy of the Republic of Poland, a Member State of the European Union]. Pobrano z: www.rjp.pan.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=1382&Itemid=50 (dostęp: 5 VII 2017).
- PN-ISO 704 (2012). *Działalność terminologiczna — Zasady i metody* [Terminological Work — Principles and Methods]. Warszawa: Polski Komitet Normalizacyjny.
- Rieger, J. (1989). *Praktyka i polityka językowa a tradycja* [Practice and Language Policy versus Tradition]. W: M. Majtán (red.). *Aktuálne úlohy onomastiky z hľadiska jazykovej politiky a jazykovej kultury* [Current Tasks of Onomastics from the Point of View of Language Policy and Language Culture]. *Zborník príspevkov z 2. československej onomastickej konferencie (6.–8. Maja 1987 v Smoleniciach)* (s. 21–26). Bratislava: Jazykovedný ústav Ľudovita Štúra Slovenskej akadémie vied.
- Rospond, S. (1951). *Słownik nazw geograficznych Polski zachodniej i północnej, według uchwał Komisji Ustalania Nazw Miejscowych pod przewodnictwem Stanisława Srokowskiego* [Dictionary of Geographical Names of the Western and Northern Poland, according to Resolutions Passed by the Commission on Locality Names Chaired by Stanisław Srokowski]. Cz. I–II. Wrocław–Warszawa: Polskie Towarzystwo Geograficzne.
- Rymut, K. (1984). *Działalność powojennej Komisji Ustalania Nazw Miejscowości z perspektywy kilkudziesięciu lat* [The Activities of the Post-war Commission on Locality Names from the Perspective of Several Decades]. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Gdańskiego. Prace Językoznawcze*, 10, s. 87–91.

- Rymut, K. (1989). W sprawie zasad ustalania nazw geograficznych [On the Principles of Standardizing Geographical Names]. W: M. Majtán (red.). *Aktuálne úlohy onomastiky z hľadiska jazykovej politiky a jazykovej kultury* [Current Tasks of Onomastics from the Point of View of Language Policy and Language Culture]. Zborník príspevkov z 2. československej onomastickej konferencie (6.–8. Maja 1987 v Smoleniciach) (s. 36–42). Bratislava: Jazykovedný ústav Ľudovita Štúra Slovenskej akadémie vied.
- Rymut, K. (1993). *The Principles Applied in the Standardizing Geographical Names of Poland*. W: *The Polish Toponymic Guidelines* (p. 15–19). Warsaw: The National Geodetic and Cartographic Service, Surveyor General of Poland.
- Wolnicz-Pawłowska, E. (2017). *Polityka nazewnicza a polityka językowa w Polsce* [Name Policy and Language Policy in Poland]. *Komunikacja Specjalistyczna* 13, s. 35–60.
- Wolnicz-Pawłowska, E., Górnicz, M. (2018). *Standaryzacja terminologii w Polsce w końcu XX i na początku XXI wieku* [Terminology Standardization in Poland at the End of the 20th and at the Beginning of the 21st Century]. W: *Slovânsk'e terminoznavstvo kincâ XX — počatku XXI stolit'* [Slavic Terminology Studies at the End of the 20th and at the Beginning of the 21st Century] (s. 410–422). Kiiiv: Vidavnicтво „Žnec”.

SUMMARY

THE BASIC PRINCIPLES OF THE STANDARDIZATION OF THE NAMES OF PHYSIOGRAPHIC OBJECTS IN POLAND

PART I

The article contains preliminary considerations on the principles of the standardization of geographical names in Poland, in particular the names of physiographic objects. The notion of a country's language policy has been referred to as one of its tools is the standardization of geographical names. The general objectives of the Polish language policy were listed as such: the assertion of legal status of the Polish language as the first language in Poland; the assertion of conditions for the development of national and ethnic minority languages in the country; the construction of a Polish-language national and state community. Legal acts concerning Polish language and geographical nomenclature were indicated. It was stated that the assumed effect of political and linguistic actions should be to develop a nomenclature in correct Polish, one which is pragmatically effective, rooted in tradition and, as a result of this study, one should expect to achieve an optimal course of the language communication process in each communicative community. Then, the criteria of the linguistic correctness of geographical names applied to date were discussed and similarities indicated in the standardization procedure with regards to geonyms and specialist terms. The rules of the detailed standardization procedure will be presented in the second part of the article.

Key words: language policy, naming policy, standardization of geographical names, principles of standardization.